

UDRŽATEĽNÁ SPOTREBA A VÝROBA

Aby sme dokázali čeliť výzvam, ako sú napríklad zmena klímy, narastajúca spotreba zdrojov a snaha zachovať kvalitu života a s tým súvisiaceho životného prostredia pre ďalšie generácie, je potrebné zmeniť spôsob, akým vyrábame a spotrebúvame produkty. Musíme vytvoriť väčšiu hodnotu s využitím menšieho množstva zdrojov, znížiť náklady a minimalizovať vplyv na životné prostredie. Jednoducho povedané musíme vyrábať kvalitnejšie produkty efektívnejším spôsobom a prispôbiť spotrebu tomu, čo naozaj potrebujeme.

Efektívnejšie výrobné procesy s podporou uplatňovania systémov manažérstva environmentu môžu výrazne prispieť k zníženiu znečistenia životného prostredia, množstva odpadu, šetreniu vody, energie a ostatných zdrojov. Využívanie týchto postupov však prináša výhody aj pre samotné podniky a organizácie všetkých veľkostí a sektorov, dochádza k zníženiu prevádzkových nákladov, zefektívneniu procesov a aj závislosti na surovinách (napr. ISO 14 000 a EMAS - Environmental Management and Audit Scheme).

Ekologický dizajn a ekologické inovácie sú orientované na zmiernenie vplyvu výroby, uplatňovanie nových modelov výroby a na hodnotenie environmentálneho vplyvu produktov počas ich celého životného cyklu s cieľom zvýšiť dopyt po výrobných technológiách prijateľnejších k životnému prostrediu.

Aj spotrebiteľia môžu prispieť k očakávanej zmene a to prostredníctvom rozhodnutí uprednostniť nákup produktov označených uznanými environmentálnymi značkami.

V podmienkach SR sa environmentálne označovanie produktov realizuje od roku 1997, odkedy môžu produkty po splnení vopred stanovených náročných kritérií získať právo používať národnú značku „**Environmentálne vhodný produkt**“ a od roku 2004 európsku značku „**Environmentálna značka EÚ**“. Produkty označené týmito značkami sa vyznačujú zníženým vplyvom na životné prostredie počas ich celého životného cyklu.

Aj verejné organizácie majú významné postavenie pri ozeleňovaní hospodárstva. Výdavky týchto organizácií predstavujú takmer 20% z HDP EÚ. Zohľadnenie environmentálneho aspektu v procese verejného obstarávania, môže významne napomôcť orientácii trhu na udržateľnejšie možnosti. Zohľadnenie environmentálnych charakteristík taktiež prispieva k zvýšeniu dopytu po „zelených“ produktoch, ktoré verejné organizácie obstarávajú.

Napriek množstvu stratégií na podporu udržateľnej spotreby a výroby, každý môže prispieť svojim vlastným úsilím o zlepšenie súčasného stavu a nasmerovaniu hospodárstva k udržateľnejším možnostiam.

Prijaté stratégie, na úrovni EÚ a aj na národnej úrovni, podporujú produkty efektívne využívajúce zdroje, priateľské k životnému prostrediu a aj zvyšujúce povedomie spotrebiteľov, čím podporujú zelený rast a využívanie princípov obehového hospodárstva.

Zdrojová efektívnosť – znamená, že pri efektívnejšom využívaní prírodných zdrojov, t.j. využívaním menšieho množstva zdrojov, môžeme lepšie chrániť životné prostredie = žiť zdravší život, šetriť peniaze = konkurenčná výhoda, vytvárať ekologický rast, pracovné miesta a tak posilňovať naše hospodárstvo a súčasne rešpektovať hranice planéty. Hlavná iniciatíva „**Európa efektívne využívajúca zdroje**“, ktorá vychádza zo Stratégie pre Európu 2020 – podporuje smerovanie k udržateľnému rastu prostredníctvom efektívneho využívania zdrojov a nízkouhlíkového hospodárstva. Súčasťou iniciatívy je **Plán pre Európu efektívne využívajúcu zdroje**. Plán stanovuje rámec pre návrh a realizáciu budúcich opatrení, načrtáva štrukturálne a technologické zmeny potrebné do roku 2050, vrátane mílnikov, ktoré sa majú dosiahnuť do roku 2020.

Ekologické inovácie – sú zamerané na dosiahnutie udržateľného hospodárskeho rastu a konkurencieschopnosti, pričom platí, že je potrebné vedieť získať viac z menšieho množstva zdrojov. Ekologické inovácie môžu napomáhať k efektívnemu využívaniu zdrojov, vytváraniu nových obchodných príležitostí, „zelených“ pracovných miest a hospodárskemu rastu v Európe. Európska komisia vypracovala **Akčný plán pre ekologické inovácie (EcoAP)**, ktorý podporuje komplexnú škálu ekologicky inovatívnych procesov, výrobkov a služieb. Zahŕňa aj program napomáhajúci uvedeniu inovatívnych environmentálnych technológií na trh – **Overenie Environmentálnej Technológie ETV**. Tento program poskytuje nezávislé odborné overenie výkonnosti a environmentálneho prínosu technológie, môže byť obzvlášť užitočný pre malé a stredné podniky (MSP).

Suroviny - prírodné zdroje by sme mali využívať čo najefektívnejšie a tak aby sme ich nevyčerpali. Jedným zo spôsobov je vracaj ich späť do hospodárstva ako druhotné suroviny. Ak aj budeme lepšie a viac recyklovať, primárne suroviny budú naďalej zohrávať dôležitú úlohu v hospodárstve. Strategickým politickým rámcom EÚ v tejto oblasti je **Iniciatíva o surovinách**. Cieľom je zabezpečiť udržateľné dodávky surovín, okrem surovín vyrobených v poľnohospodárstve, lesníctve, a tých, ktoré sa používajú ako palivo. Pôdu chápeme ako nevyhnutný, ale obmedzený zdroj našej planéty. Európska komisia skúma spôsoby ako zaistiť, aby bioenergia získaná z rastlín, z poľnohospodárskeho a komunálneho odpadu bola udržateľná, nezvyšovala úroveň znečistenia pôdy a zhutnenia pôdy. V tejto oblasti boli prijaté napr. **Nová stratégia lesného hospodárstva EÚ, Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020** - aby zdravé ekosystémy naďalej poskytovali suroviny ako sú potraviny, biomasa, ako aj mnohé ďalšie služby od ktorých sme závislí, ako sú čistý vzduch a kvalitná voda. V obehovom hospodárstve sa odpad, ktorý možno recyklovať, vracia späť do ekonomiky ako druhotná surovina. Avšak v súčasnosti tvoria tieto suroviny, len malú časť používaných zdrojov. Európska komisia pripravuje vytvorenie európskych noriem stanovujúcich technické požiadavky pre druhotné suroviny s cieľom zabezpečiť ich požadovanú kvalitu smerom k priemyslu.

Výroba - výrobné podniky pri efektívnejšom hospodárení so zdrojmi sú konkurencieschopnejšie a súčasne znižujú výrobné náklady. Napomôcť predaju ich produktov môžu aj presné a nezavádzajúce informácie, napríklad že majú znížený vplyv na životné prostredie počas životného cyklu a spĺňajú náročné požiadavky na udelenie **Environmentálnej značky EÚ**, prípadne národnej environmentálnej značky „**Environmentálne vhodný produkt**“. Ďalším z možných nástrojov je zapojenie sa organizácie do **Schémy environmentálneho manažérstva a auditu - EMAS**, ktorá pomáha podnikom hodnotiť a zlepšovať ich environmentálne správanie, prípadne využívanie inovatívnych **environmentálnych technológií overených v programe ETV**. **Stratégia Európa 2020** je program zameraný na rast hospodárstva, zníženie emisií skleníkových plynov a zvýšenie energetickej účinnosti.

Spotreba - uprednostnením „zelenších“ produktov môžete ušetriť peniaze, viesť zdravší život, znížiť environmentálnu stopu a podporiť prechod k zelenejšiemu obhrovej ekonomike. Pri súčasnej širokej ponuke spotrebného tovaru nie je vždy jednoduché vybrať ten správny produkt. Pomôcť nájsť zelené produkty a zároveň podporiť udržateľné výrobné postupy pomáhajú národná environmentálna značka „**Environmentálne vhodný produkt**“ a európska schéma „**Environmentálna značka EÚ**“, ktoré identifikujú produkty so zníženým vplyvom na životné prostredie počas životného cyklu, od ťažby surovín, cez výrobu, použitie a konečné zneškodnenie. Tieto značky pomáhajú spotrebiteľom lepšie sa orientovať na trhu a podporujú ich v úsilí robiť ekologickejšie rozhodnutia bez toho, aby museli robiť kompromisy medzi kvalitou produktov a „zelenším“ riešením.

Prevenca vzniku odpadu a nakladanie s odpadom - na dosiahnutie „zelenšieho“ hospodárstva, zníženia emisií skleníkových plynov a závislosti od dovážaných surovín je potrebné zabrániť, aby sa výrobky a materiály stávali odpadom. Je potrebné zabezpečiť, aby sa využívali tak dlho, ako je to len možné a odpadom sa stali až vtedy, ak sa tomu už nedá zabrániť. **Smernica o odpade** v EÚ má dva kľúčové ciele: predchádzať a zmierňovať negatívne vplyvy spôsobené tvorbou a nakladaním s odpadom a zlepšovať efektívnosť využívania zdrojov. Táto smernica definuje „**hierarchiu odpadového hospodárstva**“, ktorú môžeme znázorniť ako obrátenú pyramídu a zobrazuje ako postupovať pri nakladaní s odpadom - zvrchu nadol.

V januári 2018 prijala Európska komisia ďalšie opatrenia na podporu udržateľnej spotreby a výroby:

- Stratégia pre plasty v obehovom hospodárstve (týka sa najmä spôsobu akým sa plastové produkty navrhujú, vyrábajú, používajú a recyklujú). Stanovuje cieľ, aby do roku 2030 boli všetky plastové obaly recyklovateľné, tiež zdôrazňuje potrebu znižovať množstvo plastov používaných jednorazovo.
- Oznámenie - o možnostiach riešenia prepojenia medzi právnymi predpismi týkajúcimi sa chemických látok, výrobkov a odpadu.
- Rámec na monitorovanie pokroku smerom k obehovému hospodárstvu (súbor desiatich kľúčových ukazovateľov, ktoré pokrývajú všetky fázy - t.j. výrobu, spotrebu, odpadové hospodárstvo a druhotné suroviny, hospodárske aspekty - investície, pracovné miesta - a samozrejme aj inovácie).
- Správa o kritických surovinách v obehovom hospodárstve, ktorá poukazuje na potenciál lepšieho využitia 27 kritických surovín v našom hospodárstve.

Kritické Suroviny			
Antimón	Fluorit	Prvky ľahkých vzácnych zemin	Fosfor
Baryt	Gálium	Magnézium	Skandium
Berýlium	Germánium	Prírodný grafit	Kremíkový kov
Bizmut	Hafnium	Prírodný kaučuk	Tantal
Boritan	Hélium	Niób	Volfrám
Kobalt	Prvky ťažkých vzácnych zemin	Kovy platinovej skupiny	Vanád
Koksovateľné uhlie	Indium	Fosfátová hornina	

Aktivita je realizovaná v rámci národného projektu

Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku.

Projekt je spolufinancovaný z Kohézneho fondu v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia.